

SPECULUM DE SCRIPTURA SACRA.

(Hoc opusculum, a nonnullis Theodulpho nostro, dubitanter tamen, ascriptum, vide inter Opera sancti Augustini, Patrologia tomo XXXIV, col. 887.)

ANNO DOMINI DCCCXXII.

SANCTUS EIGIL

FULDENSIS ABBAS

SANCTI EIGILIS VITA,

AUCTORE CANDIDO MONACHO FULDENSI.

MONITUM PRÆVIUM.

(Mabill., Acta sanctorum ordinis sancti Benedicti, tom. V, pag. 226.)

1. Libros duos de Vita Eigilis seu Ægilis Fuldensis abbatis quarti, unum soluta, alterum stricta oratione composuit Candidus ejusdem cœnobii sub ipso Eigile monachus, quem is pio patris affectu in suam familiaritatem et gaudium introire concessit, ut scribit Candidus ipse in Vitæ prosaica nam. 23. Notanda est Candidi subscriptio in fine præfationis metricæ ad Modestum sodalem suum, cui utrumque libellum ab se conditum dedicavit: *Explicit præfatio Candidi ad Modestum, qui proprio nomine Bruun et Reccheo nuncupatur.* Legendum videtur plurali numero nuncupantur, ita ut Candido et Modesto fuerit nomen duplex, Latinum et Germanicum, pro more illius ætatis: nimirum Candido Bruun, sicuti apparet ex Vitæ metricæ cap. 17; Modesto, Reccheo, qui junior dictus est, ex ejusdem Vitæ cap. 7. Erit forsitan qui suspicetur Candidum hunc non alium esse a Candido Alcuini discipulo, cujus Alcuinus ipse meminit non uno in loco. Veram ut alium fuisse existimem, movet me in primis Alcuini præfatio in Ecclesiasten, *Onia sacerdoti et Candido presbytero* inscripta: in qua eos de paternæ pietatis nido, non in claustrum monachorum, sed in publicas negotiorum sæcularium auras evulasse scribit, eosque a divitiarum cupiditate dehortatur. Movent etiam epistolæ 93 et 97, in quibus Candidum ex Britannia insula, non vero ex Germania ortum esse significat. In ms. indice abbatum Fuldensium cujus fragmentum mox referam, Modestus et Candidus noster ad Clementem Scotum grammaticæ studendi gratia dicuntur missi a Ratgario abbate. Qui Clemens in Gallia, teste monacho Sangallensi, residere jussus a Carolo est.

2. Eigilis memoriam nullo publico testimonio cultive honoratam lego tametsi Christophorus Browerus, qui ejus Vitam edidit primus, Eigilem sanctum passim appellat. Rabanus in suo Martyrologio nusquam, neque alius quisquam veterum Eigili hoc vocabulum tribuit. Quanquam illius ævi hominibus persuasum fuit Eigilem in cœlum receptum a Deo fuisse, quem Candidus in libro metrico nulli veterum

A pietate secundum prædicat, et quem super astra manere canit Rabanus in ejus epitaphio, quod ipse composuit. Abstinebo tamen a sancti ac beati appellatione, venerabilem appellaturus, donec certioribus argumentis ejus sanctitas mihi contestata fuerit, uti et dies obitus hactenus ignoratus, de quo agendum in notis ad finem prosaici libri. Fuit et alius eo fere tempore Eigil abbas Prumiensis, dein Flavinianensis, ac demum episcopus Senonensis, cujus elogium inferius exhibebo.

3. Antequam Eigilis Vitam referam, quædam præmittenda sunt de ejus antecessoribus, ut planiora fiant ea quæ de ipso hic commemorantur. Monasterii Fuldensis abbas primus sanctus Sturmio, cujus Vitam retuli in sæculi superioris parte II, successorem habuit Baugolfum seu Paugolfum anno 779. Baugolfus vero, ut in Fuldensibus Annalibus trahtitur, « anno 802, relicta quam habuit potestate, Ratgarium successorem accepit, » ac superstes in annos tredecim, obiit anno 815, testante Browero. Fallitur Trithemius, qui eum anno 804 obiisse scribit in Vita Rabani, ubi Baugolfus nomen sanctitatis apud Germanos omnes gloriosum consecutus fuisse dicitur. Certe ipsum longe post annum a Trithemio signatum superfuisse constat ex inscriptione sequenti, quæ exstat apud Browerum in lib. II Antiquitatum Fuldensium, cap. 12: *Anno 812 dedicata est ecclesia in Silitas rogatu Baugolfi a Richolfo venerabili archiepiscopo Moguntiacensis ecclesiæ XII Kal. Octob. in honorem sanctæ Margarete virginis.* De eodem agit Ruodolfus in Actis Rabani infra. Vitam ejusdem Baugolfi jubente Eigile in litteras retuli Candidus, cujus hac de re lucubratio hactenus in tenebris latet. De Ratgario abbate ita scribitur in indice abbatum apud Browerum. in notis ad Rabani poema 13. « Ratgarius in partibus Germaniæ parentibus nobilibus natus, susceptus est a sancto Sturmione in monasterium Fuldense, et successit Baugolfo in regimine abbatiæ anno 802, et depositus fuit anno Domini 817. Hic nobiliter rexit monasterium per sexdecim annos; et ut sapiens archite-

ctus, occidentale templum mira arte et immensa magnitudine alteri copulans, unam fecit ecclesiam. Rabanum et Hattonem Turonis direxit ad Albiacum magistram gratia liberales discendi artes; Brunonem ad Einardum, variarum artium doctorem peritissimum; Modestum et Candidum cum aliis ad Clementem Scotum grammaticæ studendi gratia. Sed et auro et argento, coronis et lucernis, et omnibus bonis locum gloriose provexit. Fecit etiam hic venerandus Pater monasterium laudabilis et discretæ mensuræ in monte, cui pretiosus martyr Bonifacius episcopi nomen indidit, et ab Haistolfo Moguntinensis ecclesiæ archiepiscopo in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ dedicari fecit, et in introitu claustrali ipsius ecclesiæ ad dextram senex et plenus dierum honorum sepulturæ traditus est: cui successit Ægil, nimirum anno 818.

4. Hoc Ratgarii elogium videbitur immodicum, si consideres ipso abbate quam turbatus fuerit monasterii status, et quæ harumce turbarum causa: nimirum Ratgarii dura severitas in monachos suos, quæ in tantum exarsit, ut ipsi coacti sint Carolo Magno porrigere libellum supplicem, inferius exhibendum post hanc Vitam, in quo apud imperatorem querelas suas deponunt, postulanteque mores et leges monasterii in pristinum restitui statum. Et ne putes has turbas factione tantum nebulonum quorundam excitatas fuisse; probi quique, imo tota quanta erat congregatio Fuldensium monachorum, hac procella exagitati sunt, Rabanus in primis, ut ipse testatur in poemate 30 *De transitu monachorum*, qui a Ratgario abbate secessionem fecerunt. Id contigisse anno 811 docet nos Chronicon Saxonicum ms. his verbis: « Eodem quo supra diximus anno 811 facta est Fuldæ conturbatio non minima in monasterio sancti Bonifacii: et fratres duodecim ex ipsa familia perrexerunt pariter cum abbate Ratgario ad iudicium imperatoris Caroli; nec tamen commotio illa quievit. Postea Ricolfus archiepiscopus Moguntinus, et Bernharius episcopus civitatis Wangionum, et Hatto episcopus Augustensis, et Wolgarius episco-

pus Wirceburcensis, ad eandem causam conveniunt jussu imperatoris, eamque sanaverunt. » Eadem verba sunt Chronici Hildenesheimensis, et Annalium veterimorum in anno quarto Ludovici Augusti desinentium, quos Petrus Lambecius edidit in tomo II Bibliothecæ Cæsareæ, lib. II, cap. 5, ubi hæc anno 44 Caroli Magni accidisse leguntur. Carolo mortuo cum Ratgarius a suorum vexatione haud desisteret, Ludovicus Augustus Fuldensium iteratis motus querelis, *monachos Occidentales*, id est Gallicos, emisit; tum Ratgarium abjici ac relegari jussit anno 817, et alium abbatem in ejus locum substituit. Electus dein Eigil, qui rerum statum in melius restituit, et Ratgarium ab exilio (quæ pii viri, imo et monachorum Fuldensium benignitas et commiseratio fuit) communi suorum consensu revocavit.

5. Eigili successit Rabanus anno 822, rexitque monasterium annos viginti; dein cedere compulsus, postmodum factus est archiepiscopus Moguntinus, cujus Vitam referemus ad annum 856.

6. De Eigile id unum mihi observandum superest, eum scripsisse libellum de Vita sancti Sturmii Fuldensis abbatis primi: quem libellum Rabanus laudare videtur in poemate 14, cui titulus *ad Eigilum, de libro quem scripsit*. In poemate sequenti ejus mansuetudinem commendat his aliisque versibus.

Presbyter ætate, meritis et presbyter alma

Eigil, te Christus salvet in orbe Deus.

Sis mihi quod pascio; quodque opto, hoc esto benignus,

Præceptor, pastor, semper amicus, honor.

Nec me contristant tua corripientia verba,

Cum scio quod semper pectora amica tenes.

Verum dico tibi, nec me sententia fallit,

Te unum præ multis corde tenere volo.

Sis mihi semper idem, quia sum tibi semper et idem.

Semper amicus amat: semper amandus erit.

Eandem Eigilis lenitatem, comitatem, et affabilitatem prædicat Candidus in sequenti Vita. Ex quo intelligitur Eigilem his præditum fuisse dotibus, quæ ad corrigendam Ratgarii ferocitatem necessariæ erant.

PREFATIO AUCTORIS.

1. Dilectissimo fratri et compresbytero suo Modesto Candido, perpetuæ pacis et beatitudinis optat in Christo salutem.

De cætero quoque notum facio tuæ charitati, quod anno præterito dominus abbas Rabanus, cum illi querebar quia non haberem quemquam mecum consociorum, cum uno in divina lectione disputando et legendo proficere potuissem, tale mihi responsum referebat: « Exerce, inquit, temetipsum legendo, et aliquid utilitatis adde dictando. Nam dum ego ibidem, ubi nunc ipse moraris, quondam commanerem, librum prosa et versibus in laudem sanctæ crucis divina gratia inspirante incoepi, atque fidelibus legendum studioso labore consummavi. » Hac igitur frater, licentia fretus, duos libros de Vita Eigilis abbatis nostri, dictando et scribendo Dei dono peregi:

unum prosa, alterum vero versibus explicavi: quos tamen ideo in unum corpus colligare rogabam, ut in rerum narratione alter alteri subsidia ferret. In quibus nimirum Ludovici serenissimi Augusti clementiam circa nos factam reverenter expressi, cujus commonitionem atque doctrinam, etsi ita ut ab eo prolata sunt, ad integrum explanare nequivi; benevolam tamen voluntatem illius secundum legem Dei et sanctorum dogmata Patrum enodare curavi: quatenus per hoc misericordiæ bonum ejus memoria subolumque illius apud nos nostrosque successores in sancta oratione maneat semper. Hoc igitur opus, dilectissime frater, ad profectum et utilitatem legentibus, Deo donante, congeffi, et tibi famulo Dei consecravi, ut sit in memoriam antiqui præceptoris tui jugiter apud te. Vale.

INCIPIT VITA.

2. Ex eo igitur tempore, quo me venerabilis Pater Eigil Vitam Baugulfi a chari abbatis nostri jam de ergastulo corporis absoluti intima exhortatione persuasit litteris explicare, ex eo me libuit benevolentiam, studium et gravitatem tanti Patris memorie commendare.

3. Hic igitur vir parentibus ingenuis Norica provincia ortus, non longe post martyrium beati Bonifacii translatus est gratia servitutis Dei ad monasterium in silva Boconie constitutum, secus ripam fluminis Fulde, ob cujus vicinitatem hoc monasterium usitato nomine Fulda nuncupatur: ubi martyr Christi Bonifacius sacro corpore requiescit; et vir venerabilis Styrimi cognatus ejus, de quo loquimur, eo tempore turbam monachorum dignis conversationibus regere videbatur. Huic nimirum adhuc puerulus Eigil de patria transportatus, honorifice a parentibus presentatur; quem paterna pietate blanditiis delinitum scholæ congregati, ubi lex divina jugi exercitatione discitur et docetur cum summa industria, causa litterarum sociare mandavit: qui mox divina gratia ministrante in tantum proficiebat quotidie in meditatione scientiarum Scripturarum, ut etiam apes esurientes in collegiis floribus imitari videretur.

4. At vero non multis post hæc evolutis annorum curricularis, confortatus in Dei servitio, fit monachus. Abbati suo videlicet charus et cunctæ congregationi suavis; memoriam habens justitiæ Dei, quam docuit eum Deus a juventute sua, ut annuntiaret mirabilia ejus. Hinc etiam processu temporum, divina dispensatione promotus, ordinatur ab Lullo episcopo Moguntiacensis ecclesiæ presbyter, qui post sanctum Bonifacium magnum et electum Dei pontificem ejus urbis episcopatum tenebat primus.

5. Interea primus Styrimi primus abbas et fundator monasterii Fuldæ, quem sanctus Bonifacius præceptor ejus eremitam suum vocitare solebat, morbo atque senectute lassatus cœpit infirmari: qui etiam non post multo temporum intervallo, senex et plenus dierum, in pace migravit de hac luce temporali ad lucem, credimus, sine fine durantem. Cai namque successit Baugulfus Germanicus, ejusdem monasterii monachus. Hoc nimirum cessante Ratgarius eligitur in patrem mira concordia fratrum: quo jam decedente ob quamdam discordiam, quam seminaverunt inter eum et fratres illius membra

A capitis omnium Jurgiorum, surrexit statim cura et auxilium circa nos Ludovici serenissimi Augusti: cujus etiam cor nostra miseria adeo commoverat, ut diceret se tantum doloris nunquam expertum, excepto eo, qui ei acciderat ex morte beatæ memoriæ Caroli genitoris sui. Hic igitur misit nuntios suos Aaron et Adalfridum cum sociis ipsorum, monachos scilicet, occidentales^d, qui nos in tentatione temporalis miseriæ consolando sublevarent; et, si quæ de regulæ institutis apud nos aut incepta, aut dilapsa fuissent, fraterna dilectione præmonendo corrigerent.

6. Eramus quidem multo tempore in cœnobio degentes vitam quietam sub eorum magisterio, addito præposito, decanis ab eisdem constitutis. Postmodum namque congregatio fratrum inuito consilio cum Aaron et sociis ejus, miserunt Adalfridum unum ex eis, virum (ut nobis videbatur) bene morigeratum, et cum eo fratres nostros ad imperatoris clementiam, si forte dignaretur quid indignis de abbatis electione præmonstrare. Quibus sane clementer susceptis, electionem concessit; et, ut esset eadem electio secundum regulæ auctoritatem, satis evidenter edocuit, sæpe commemorans austeritatem indiscreti pastoris. Cum autem reversa esset hæc eadem legatio, et intrasset monasterium Fuldæ; congregatis Fratribus Imperatoris mandatum exposuit hoc modo: « Fratres, Ludovicus serenus Augustus remandavit vobis salutem: electionem verquam petistis, hilari vultu perdonavit. Insuper etiam hoc frequenti admonitione repetivit, ut hunc talem, si quis sit, in hoc opus eligatis; qui vobis secundum Deum et sanctæ Regulæ auctoritatem velit esse pater, et possit. » His autem fratres auditis sermonibus proni adoraverunt, gratias agentes imperatori. Postea vero a senioribus persuasam est cunctæ congregationi, ut hoc negotium precibus altis Dei dispositioni commendare studerent, et invicem colloquendo et disputando semper ad ejus referre voluntatem.

7. Hinc tamen interea quæstione suborta, facta est non modica dissensio, sicut sæpe fieri solet in turba diversæ voluntatis: quæ tumultuando et fluctuando non valet, nisi unitati acquiescat, partem capere veritatis. Crescebant namque inter fratres alternatim sermones, procedebant in publicum verba, sæpius in abscondito murmuratio: quidam hæc,

817. *Ratgarius abbas Fuldensis Cœnobii accusatus a fratribus et convictus deponitur.*

^d Id est Gallicanos: nam Gallia Germaniæ occidentalis est, nova Francia, et occidentalis eo tempore dicta. Aaron et Adalfridus, cujus monasterii fuerint, divinare nolim. Inter fratres conscripto monasterii sancti Galli recensetur Aaron monachus de cœnobio sancti Petri fontis Bosue in Burgundia.

* Vitam hanc excidisse suspicor, cum eam non viderit Browerus, qui monumenta Fuldensis monasterii excussit. Lege observationes prævias, num. 3.

^b Id est scholis, uti exigunt sequentia, non cellæ Novitiorum, quæ scholæ nomine aliquando intelligitur, ut notavit Menardus noster in caput 15 Concordiæ Regularum.

• Hoc est dejecto. Annales Fuldenses ad annum

quidam vero illum sibi præesse contendunt. Quem una societas appetebat, altera denegabat; et in omnibus his confabulationibus semper ad exemplum amissi abbatis ansteritas versabatur, quem non tam sua quam adulatorum et accusatorum subvertebat nequitia. Quidam autem Fratrum, de nobili genere abbatem sibi creare conati sunt, dicentes: « Si hunc suscipimus, defendit nos contra comites et potentiores nobis; quin et imperatorem nobis sua dignitate propitium facit. Scitis quare? quia habet in palatio generositatem. » Hujus itaque assertioni alius obviabat, dicendo: « Quiescite, fratres, ab hac alta et generosa electione, quia infirma mundi et contemptibilia elegit Deus. Infirmitas namque in Deo innocentia est, ignobilitas autem humilitas: nam innocentia sine Deo infirmitas aestimatur; et humilitas non propter Deum ignobilitas judicatur. Tali etiam, non dico nobilitati, sed ignobilitati si colla subjicimus, quo nos vertimus, si aversus fuerit a nobis opprimens nos? si ei humiliter suggerimus ut quiescat, fortasse majori commotus iracundia, non quiescit, quia confidentiam habet in propinquis. » His quoque hoc modo altereantibus, alius quidem propius sedens affirmabat, satius eligendam patrem doctrina potentem, alius juvenem, alius mediocrem. E contra vero alii retractantes dicebant: « Si doctum et nimis eloquentem promoverimus, et postmodum sanam doctrinam postponens, iracundus et obstinatus contra præceptum veritatis fuerit effectus; quid faciemus? scit enim multiplices syllogismos, et deprimit nos, cum austeritate pauca sibi suppliciter suggerentes, licet justam habeamus querelam; aut forte (quod timendum, quin et dolendum est) ei ejus obstinationi paululum necessario responsum dederimus, ita dixerit: Quare contenditis mecum, cum regula prohibeat uti monachus cum abbate suo non contendat? et sic cum voluerit, et quotiescumque voluerit, nec necessariam suggestionem dicet esse contentionem; ac per hoc, fratres, omnia tuta timentes formidamus, et nescimus quo nos vertamus. In multis siquidem rebus conterriti sumus: quia, ut vulgo dicitur, Homo ustulatus ignem timet. Nonne igitur ista, quæ protulimus, ita nobis jam fuisse vel deinceps fieri posse videntur? Nonnulli igitur ex nostris, quos bene fraternitas vestra novit ex nomine, sub prætextu alicujus utilitatis ad alia monasteria propter quamdam parvissimam responsionem necessariæ dictionis in exitium transmissi proprio loco privantur, et (quod eo siquidem tempore dictum et visa miserabile fuit) senes atque decrepiti absque ulla miseratione ad diversa loca trahantur invidi. Scitis, fratres, si hæc ita sint? Scimus sine dubio, quia scitis, nec vos horum quidquam latere potest, quorum notitiam longo tempore penes vos habuistis. » Sic et sic, frater Modeste, questio suborta versabatur; et sic de hujusmodi personis diversa sentientes dicebant. Sed nec quidem aberant in hac permutatione verborum coætaneis consocii,

* Scilicet Ratgarii abbatis.

A hoc modo, licet in angulo, susurrantes: « Si te vel te nobis præficimus, dic nobis, oramus, in veritate, si velis tunc nobis facere bene: putamus sane, quia velis, et facias; tu enim nosti, cum quali tribulatione corporum et animarum periculo, debeamus simul in hoc monasterio sub abbate litigioso; ac per hoc credimus, quia nostri misereris. Scis enim ubi ille errabat, et in illam partem non declinabis. Fœdum est enim apud te, ut postmodum id facias quod antea in odio habuisti; et qui alium quondam in primatu constitutum vituperabas in multis, in eodem primatu postmodum in eisdem reprehensibilis inveniaris: ac per hoc maxime, quia nunc nobiscum detestaris, reprobas rectoris tui et judicas actiones. Quid dicis ad hæc? fortasse nobis omnia bona pro tua possibilitate promittis? sed cum electus fueris ad hoc magisterium, quod optamus; timebimus nobis, ne quando eveniat ut obliviscaris fraternitatis et humanitatis tuæ circa nos; et efficiaris, ut loco, more prioris*, in domo tua everteas domesticos tuos, et opprimens subjectos tibi. Nosti quoque infirmitatem morum et corporum nostrorum; nec te quidquam latet secreti nostri: quapropter maxime suspicamur, si alienatus fueris a nobis, ut ungulas nobis detractionis in dorsum ponas, et prava juveniliu actionum suspitione nos deridendo confundas. » Talis quoque fuit confabulatio diversarum mentium: et taliter pervagatio eorum procedebat in publicum.

C 8. Erat igitur eo tempore fratrum nostrorum turba valde confusa, nec ullum adhuc inter fratres simplicitatis apparuit documentum. Factum est autem cum hæc orta dissensio finiretur, extollens vocem pars prima patrum saniori consilio dixit: « Oremus, fratres, in primis omnipotentis Dei bonitatem, ut secundum voluntatem suam audiat nos deprecantes; et ut nobis ea concedat postulare quæ ipse nobis expedire cognoscit: quatenus secundum voluntatem ejus orantes, salvari mereamur per eum, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire. » Post hanc igitur sanctam et salubrem patrum doctrinam, expleta oratione, fratres congregati consederunt in unum: quos etiam iterum pars prior seniorum tali locutione roboravit: « Confidite, inquit, fratres, confidite, et sit vobis in Deo cor unum et anima una; nec quisquam vestrum propter amorem Dei et proximi, quid sibi soli utile sit, sed quod multis, querat: ut in hac dilectione discipuli Christi nominemur et simus. De cætero quoque inspirante ac demonstrante Spiritu sancto visum est nobis, si vestre placuerit voluntati, quod pater Eigil propter ætatis sæcæ maturitatem, imo etiam et gravitatem morum suorum, congruentius conveniat in locum ministerii hujus, de quo sublatus est ille, qui nobis ante præerat. » (Quo dicto, statim universa multitudo monachorum consensit consilio eorum et actu: quamvis pauci propter constantiam mentis illius de hac conventionem claudicaret, timore

corrupti. Erat enim constans et bene cordatus, duri cordis, et indisciplinatus durus; mitibus vero et bene morigeratis, ut in melius proficerent, mitis: eratque hilaris facie, letus mente, discretus in opere, consentiens in utilitate. Accusatorum nugas et frivola vaniloquia audire non consentit, sciens se inde magis turbari, quam jucundari. Suspicionem prorsus menti suae quietis amator non permisit dominari: neque angulosis vir simplex delectabatur insidiis. Noxia quaeque vetuit, sed maxime furum commissa persequabatur, et aperta mala reorum constanter agendo damnavat.

9. Postquam vero, ut dictum est, juniores super abbatis electione cum senioribus concordati fuerant, rogabatur Eigil a fratribus manifeste, ut regimen et curam illius monasterii suscepisset, sibi ad praemium, fratribus vero ad exemplum; utrisque autem in commune, divina gratia praevieniente atque subsequente, ad perpetuam sanitatem: quo nimirum multimoda narratione reluctantem, consolabatur eum blandis sermonibus concordia Fratrum. « Noli, inquit, timere, pater, quia parati sumus faciem hujus laboris tecum sponte sufferre; et non dimittimus te sub tanto pondere sudasse solum, maxime si nobis modo in hac necessitate spontanea voluntate succarris. »

10. Vix igitur precibus fratrum superatus suscipit saltem cum magno timore impositi sibi regiminis a curam, manifeste pronuntians, quia fugam tanti laboris pro humana laude non fecerit; sed quia senectutis et infirmitatis suae causa tam difficilem et arduam rem declinare curasset.

11. Non multis igitur post haec evolutis diebus, pater iste noviter constitutus, et Aaron presbyter primus ex monachis occidentalibus, turba fratrum constanti, imperatorem adierunt. Quibus sane misericorditer salutatis, his sermonibus allocutus est eos.

« Vos igitur, patres, fratres et dilectissimi filii mei, scitis, scio et ego, novit etiam pene totum regnum meum, quanta pericula vos circumsteterunt ex tempore beatae memoriae Caroli genitoris mei usque huc. Sed quia nunc divina miseratione salvati estis, erigite corda vestra in Domino, moestumque metum hujus tempestatis et diras mentium vestrarum secludite curas. Conversationem vestram secundum Dei timorem et sanctae Regulae auctoritatem componite; ut in ea permanentes haeredes sitis regni Dei. Si enim suscepistis minimam inchoationis ^b Regulam, et in ea confidentiam habuistis, juxta promissum beati viri Dei Benedicti, vitam perpetuam vos adipisci; quare neglexistis tantum bonum, dimittentes propter unius conservi obstinationem locum vestrum et legem? Quis vos fascinavit in tantum veritati non obedire? Putabat enim quandoque pater meus nuperrime nominatus, arbitrabar et ipse in

A imperio natus, si legem vestram atque institutum vobis infringere voluisset, quod absit, mihi assensum minime dedisset: nondum enim usque ad sanguinem resististis. Turpe est propter unius minas legem veritatis et locum sanctum tam facile dimittere: cum plurimi sanctorum pro lege Dei sui certarint usque ad mortem, et a verbis iniquorum non timuerint. Quare hoc fecerunt? quia fundati erant super Christum firmissimam petram. Vos igitur, fratres, habetis notitiam divinarum Scripturarum, habetis praecedentium exempla sanctorum Patrum; tenetis praeterea Regulam vobis specialiter institutam: in quibus sine dubio vos ipsos quasi in quodam speculo considerare potestis, quales sitis, et quo tendatis. *Quaecunque enim*, ait apostolus Paulus,

B *scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam et consolationem Scripturarum spem habeamus* (Rom. xv). Nam prima legis in monte Sinai ordinatio haec ad Moisen data est: *Diliges, inquit, Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota mente tua, et ex tota virtute tua, et ex tota anima tua: secundo proximum tuum sicut teipsum* (Deut. vi). Vacat enim dilectio Dei, nisi subjungatur et proximi. Plenum ergo praecipuum est veritatis, ut maneat in sensu individua regulae charitatis. Cura ergo disciplinae monachorum perfecta dilectio est, haec vinculum charitatis et pacis exhortatur sine avaritia. Igitur in dilectione sincera modus sufficiens regni praesentibus, et qui invicem diligunt, filii regni vocantur perfecte iuvicem diligentes. Ipsi sunt qui manducant panem in regno Dei; sine macula vivunt, et alieni a ruga discordiae. Studete igitur, fratres, complacere Deo, conversationem spiritalem habentes, divina mandata ejus conservantes. Cum sapientia legis praecipua in tenebris cordium vestrorum sint: nequidem amplius aliquid sapiatis, praeter id quod simplicitas affirmat Scripturarum Dei. Multi enim aliter de Deo sentientes exciderunt a dilectione Dei et proximorum suorum. Dissensiones, si quas habetis inter vos, projicite ab invicem, scientes Deum non esse seditionis sed pacis. Ignoscite invicem et dimittant singuli juxta praecipuum Evangelii debita fratribus suis, et tristitias ac similitates: et si quid est jurgii, a choro sanctorum abigatur. Liberat corda vestra timore Dei,

C *ut fugato mendacio dominetur veritas, et cessantibus bellis pacis tranquillitas redeat, ut in ea ambulare possitis coram Deo et hominibus. Omnes aequaliter, moneo, diligatis in Christo, ut serviatis Deo et concordiae, et non concupiscentiis variis oculorum vestrorum, et tumentis scientiae fraudulentis carnisque vitiis, e quibus oriuntur schismata, contemptus legis Dei, contentio, male cogitationes, quae igne iracundiae bullientes, quasi aqua erumpunt foras, et despumant in corporis voluptatibus. Propter peccata siquidem homines famem, pestilentiam,*

D *ut fugato mendacio dominetur veritas, et cessantibus bellis pacis tranquillitas redeat, ut in ea ambulare possitis coram Deo et hominibus. Omnes aequaliter, moneo, diligatis in Christo, ut serviatis Deo et concordiae, et non concupiscentiis variis oculorum vestrorum, et tumentis scientiae fraudulentis carnisque vitiis, e quibus oriuntur schismata, contemptus legis Dei, contentio, male cogitationes, quae igne iracundiae bullientes, quasi aqua erumpunt foras, et despumant in corporis voluptatibus. Propter peccata siquidem homines famem, pestilentiam,*

^a Nempe anno 818, ad quem annum Annales Fuldenses: *Monasterio Fuldensi Eigil abbas electus et ordinatus est.*

^b Sic regulam suam praemodestia vocat sanctus Benedictus in Regulae capite ultimo.

mortalitatem, bestias perpersos esse Sapientiae liber A manifeste proclamat : quibus nimirum incommotis ab initio mundi usque nunc humanum genus desudasse dignoscitur, et maxime nunc; quia, ut Apostolus ait, instant tempora periculosa, et sunt homines se ipsos amantes, et coacervantes sibi magistris secundum desideria cordis eorum (*II Tim. iv*). Quod nefas non mediocriter in quibusdam monasteriis neque latenter, sed patenter et infeliciter regnare videtur, cum quilibet potentiores in congregatione personas sibi consentientes praesumptuosa contentione abbates ordinare conantur, quatenus illis dominantibus ipsi pariter omnium dominantur, cunctaque monasterii ministeria eorum tantummodo, qualecunque sit, consilio disponantur. Ex his nimirum nascuntur praesumptiones in socios, indignationes, judicia injusta, consilia mala, accusationes caecae, susurrations et caetera mala quae monasticae vitae probantur inepta. Hinc quoque prorumpunt animositates, contradictiones, inimicitiae, murmurationes assiduae et caetera noxia, quibus irretiti periculo subiacebunt. Sed his ita ubicunque sint manifestatis, currendum est et agendum omnibus in Christo fidelibus, ut zelo iustitiae corripiantur auctores dissensionis; et tollantur de medio fratrum qui eam operantur, secundum Apostoli praecipuum dicentis : *Auferite malum ex vobis ipsis (I Cor. v)*, donec digna satisfactione ab hujuscemodi morbo sanentur. Haec igitur omnia, fratres mei dilectissimi, vobis ad cautelam et salutem animarum vestrarum, prout potui, diligenter explicare curavi. Idcirco etiam, fratres, estote prudentes, et in hac electione vestra mentis intuitu vigilate, ut sit secundum Deum et sanctae Regulae institutionem. Quia si quis, ut ait Cassianus (*Inst. lib. II, cap. 3*), regularibus institutis sub seniore non fuerit eruditus, nunquam poterit illo modo fratrum congregationem praecedere : quia quid minoribus obtemperaturis imperare oporteat, obediendo non didicit, nec quid minoribus tradere debeat, seniorum prius assecutus est institutis. Nunquam poterit salutaria praecipua audientibus discipulis dare, nisi qui prius universis virtutum disciplinis fuerit eruditus; nam alios bene regere, summum donum et gratiam Spiritus sancti verissime Patres nostri dixerunt. Praeterea vero singula haec mala sunt, ut beatus papa Gregorius in Libro Pastoralis commemorat, quae a subditis saepe in praelatos, saepe a praelatis in subditos committuntur : quia et omnes subditos hi qui praesunt minus quam ipsimet sapientes arbitrantur; et rursum qui subjecti sunt rectorum suorum actiones judicant, et si ipsos regimen tenere contingeret, se potuisse agere melius putant. Unde plerumque fit, ut et rectores minus prudenter ea quae agenda sunt videant, quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat; et nonnunquam is qui subjectus est, hoc, cum praelatus fuerit, faciat, quod dudum fieri subjectus arguebat; et pro eo quod illa quae judicaverat perpetrat, saltem quia judicavit, erubescat. Sed neque hoc praetereo quod

idem papa in eodem libro commemorans ait de isani timore quorundam praelatorum. Saepe, inquit, novimus quod plerumque qui praesunt inordinatum sibi metum a subditis exigunt; et non tam propter Dominum quam pro Domino venerari volunt. Intus enim se timore cordis extollunt, et cunctos subditos in sui comparatione despiciunt; nec condescendendo consulunt, sed dominando praesumunt : qui videlicet alta cogitatione se erigunt, et aequales se illis quibus eos praesesse contigit, non agnoscunt. Contra hunc tumorem per Ecclesiasticum librum dicitur : *Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis (Eccli. xxxvii)*. Hunc tumorem per prophetam Dominus in pastoribus increpans ait : *Vos autem imperabatis eis cum austeritate et potentia (Ezech. xxxiv)*. Quia ergo unusquisque rector, quoties extollitur, in eo quod caeteros regit, toties per lapsum superbiae a summi rectoris servitio separatur; et cum aequales sibi subditos despicit, ejus super se dominium, sub quo omnes aequales sunt, non agnoscit. Hi tales, fratres mei, dum a consentaneis non tam prodesse quam congregationi praesesse coguntur, simulata impossibilitate repugnant : et tamen ad hoc magisterium, ad quod quasi trahuntur inviti, nec non perveniant timent; et cum forte pervenerint, quanta hoc prius ambitione mentis amaverint, postmodum diversis speciebus informant. »

12. Cumque haec et alia multa benevola voluntas imperatoris in commune fratribus obtulisset, ait : C « Producite Patrem, quem vobis elegistis, ut videam, et sciam quis sit. » Quo dicto, statim cum festinatione Pater Eigil praesentabatur ejus obtutibus, vir scilicet et maturae aetatis, et gravis aspectu : quem intuens imperator, inquit : « Istene est ille frater, quem sibi tota concursu congregatio secundum Dei timorem et sanctae Regulae uno ore probat ac postulat? » Inquirit : « Iste. » Istum, inquit, nunc vobis committo, fratres, secundum Dei timorem et sanctae Regulae auctoritatem, ut sit vobis pater, pastor et frater, juxta monasterium beati Benedicti, qui hanc eandem Regulam monachorum, Spiritu sancto repletus, cum magna discretione conscripsit, suisque secum servandam mandavit alumnis. Vos autem filii, hunc senem Patrem vestrum sanctis D conversationibus vestris honorate, sincero amore diligite; obedientiam vero non solum illi, verum etiam ad omne opus bonum certatim vobis invicem exhibere curate. Tu vero, Pater mi, juniores tuos cum omni studio et sagacitate secundum Dei voluntatem servare contende, quatenus in hac sancta concordia perseverantes, ad eum pervenire mereamini, qui ad hoc solummodo descendit de caelo, ut mundum Deo Patri pacificaret per ipsum. Vobis igitur scientibus legem Dei loquor, de qua nihil aliud hortor, nisi ut legatis, et juxta possibilitatem quam Dominus donaverit verba veritatis in opera. Immensa vero aedificia. Pater, et opera non necessaria, quibus familiae foris et intus fratrum congregatio fati-

gatur ^a, exhinc penitus ad mensuram dimitte; et memento quam sæpe hujus nimietatis querimonia genitoris mei ac nostras aures inquietabat. Ad hoc enim me, licet minus idoneum, tamen divina potentia in hoc subrogavit imperium, ut essem oculus cæco, et pes claudō, pater essem pauperum, et causam quam nescirem diligentissime investigarem; ac per hoc, hujus religionis non possum utilitatem non loqui. Joannes vero ille Chrysostomus, de his qui martyria ædificant, et ecclesias ornant, eleganter commemorans ait (*Hom. 35 in Matth.*): Ecce enim, inquit, qui martyria ædificant, ecclesias ornant, bonum opus facere videntur; sed et siquidem et aliam justitiam Dei custodiunt, si de bonis eorum pauperes gaudent, si aliorum bona per violentiam non faciunt sua, scito quia ad gloriam Dei ædificant. Si autem ^B alias justitias Dei non servant, si de bonis eorum pauperes non gaudent, si aliorum bona faciunt sua aut per violentiam, aut per fraudem, quis tam insensatus est ut non intelligat quia non ad gloriam Dei faciunt ædificia illa, sed propter æstimationem humanam? Et juste ædificant martyria, ubi pauperes violentiam passi ab eis interpellent contra eos. Non enim gaudent martyres, quando ex illis pecuniis honorantur in quibus pauperes plorant. Qualis est illa justitia muerare mortuos, et spoliare viventes? de sanguine miserorum tollere, et Deo offerre? Illud non est Domino offerre, sed velle violentiæ suæ socium facere Deum: ut si obligatam sibi pecuniam de peccato liberet acciperet, consentiat in peccato. Vis domum Dei ædificare? da fidelibus pauperibus unde vivant, et ædificasti rationabilem domum Dei. In ædificiis enim homines habitant; Deus autem in hominibus sanctis. Quales ergo illi sunt qui homines spoliant, et ædificia martyrum faciunt? habitationes hominum componunt, et habitationes Dei disturbant? Substantiam vero, mi Pater, monasterii tibi commissam caveto, ne audaci judicio imprudenter effundas, nec aliquid injuste jubeas, aut constituas, quasi liberam habeas potestatem. Hieronymus quoque te docet, scribens ad Paulinum, ne pauperum Christi res effundas. Quæ utilitas est, inquit, parietes fulgere gemmis, et Christum in pauperum fame mori? Jam non sunt tua, quæ possides: dispensatio tibi credita est. Memento Ananiæ et Saphiræ. Illi sua timide servaverunt: tu considera ne ^D Christi substantiam imprudenter effundas, id est ne immoderato judicio rem pauperum tribuas non pauperibus; et secundum dictum prudentissimi viri, liberalitate liberalitas pereat. Multi enim monachorum, juxta cujusdam Patris sententiam, sæcularibus actibus et forensibus negotiis involuti, dum propinquitati prodesse cupiunt, suas animas perdidit. Hinc igitur summopere cavendum tibi est, ne immoderato, imo vero audaci judicio rem pauperum tri-

buas non pauperibus, eleemosynas videlicet laicorum fidelium, quas pro salute animæ ipsorum ad pauperes Christi nutriendos Domino contulerunt. Sed ne quidem subjectis tibi consentias, ut res pauperibus Christi collatas, cognatis et amicis, sive etiam (quod pejus est) seditiosis audeant procaciter exhibere: quia, ut scriptum est, non solum qui faciunt mala, sed qui consentiunt facientibus digni sunt poena. Regulam vero vir Dei Benedictus luculento sermone conscripsit, in qua nihil doctrinæ latentis, nihil obscuritatis comprehendit; quapropter non indiget expositione, sed admonitione. Hæc est enim angusta porta et arcta via, quæ sequentes se ducit ad Deum. Hæc sane, in tantum discretionem, mensuram, et charitatem te docet habere, ut etiam cum ^B charitate hortatus, prævaleas ipsa vitia reseccare, agere cuncta propter pusillanimes mensurate, discretionem sancti Jacob cogitare, et semper in his omnibus fragilitatem tuam tibimetipsi ad memoriam revocare. Sed timeo ne sicut serpens seduxit Evam astutia sua in deliciis paradisi Dei commanentem, ita per adulatores et accusatores, vasa scilicet intelligibilis serpentis, corrumpatur sensus tuus (quod absit) et abjiciaris cum animalibus tibi subjectis in locum miseriæ et calamitatis. Quemadmodum igitur in hoc mundo periculosissimo vivimus quasi in pelago, ubi nunquam est minus tempestas; et si tempestas interdum non fuerit, tamen semper timor tempestatis; sic et in hoc mundo viventibus nunquam est minus tentatio, et si tentatio interdum facta non fuerit, tamen timor tentationis est semper. Ideo ^C rogemus divinam clementiam, quatenus nobis conferat auxilium gratiæ suæ, ut non vincamur a malo, sed ipsi malum omne vincamus. »

13. Hæc ita commemorans benevola imperatoris voluntas, commendabat se precibus fratrum, et sic dimisit eos ire in pace. Egressus autem de palatio cum sociis Pater Eigil; per Moguntiam fecit iter. Qui cum pervenisset ad urbem, susceptus est honorifice ab Heistolfo ejusdem urbis archiepiscopo, et facta oratione consederunt. Postea vero præsul civitatis sic prior incipiens ait: « Nos, Pater, in primis laudemus Dominum Deum nostrum, et gratias illi uberes agamus, qui nos sua benignitate conduit in unum, ac mutua colloquutione jucundos esse concessit. De cætero quoque, Pater, dilectam familiaritatem tuam commonere curabo, ut in hoc suscepto regimine vitam tuam atque doctrinam ita componas, ut tibi atque omnibus, qui tuo subduntur imperio, ad æternam proficiat sanitatem. Talem te filiis tuis patrem exhibere contende, qualem tibi et fratribus tuis tecum paulo ante fieri postulabas: cujus petitionis et optionis exemplar a vobis hoc modo dictatum ac scriptum Carolo præsignabatur Augusto. ^b [Hoc igitur, clementissime imperator, quod maxime no-

^a Hanc sententiam, quæ sane verissima est et observata digna, ex libello supplicii Fuldensium hic adduxit Candidus, et Ludovico dicenti aptavit. Neque enim putandum est, tam verbosam

fuisse imperatoris adhortationem. De modestia servanda in ædibus religiosis, notanda in primis epistola Guillelmi abbatis ad fratres de Monte-Dei

^b Hæc petitio uncinis inclusa habetur in nu-

lis necessarium esse iudicavimus, præ omnibus optabamus; id est unitatem et concordiam cum abbate nostro habere, sicut cum anterioribus nostris abbatibus habuimus; et misericordiam et familiaritatem, pietatem et modestiam in illo sentire; et ut etiam benignus infirmis, propitius delinquentibus, affabilis fratribus, mœstorum consolator, laborantium adjutor, benevolorum auxiliator, bene certantium hortator, lassorum refocillator, cedentium sustentator, cadentium restaurator; omnes fratres amaret, nullum odiret, et nullum zeli vel livoris dolo persequeretur; fieretque non turbulentus vultu, non anxius animo, non nimius in iudicio, non obstinatus in consilio; sed hilaris facie, lætus mente, discretus in opere, consentiens in utilitate; et quando aliquis de fratribus præoccupatus fuerit in aliquo delicto, non statim tyrannica vindicta illum excruciet; sed misericordii disciplina corrigere festinaret, conversumque clementer susciperet, nec prava suspitione denuo illum fatigaret, neque perpetuo odio exterminaret.] Quid enim, Pater, altius vel manifestius de huiusmodi persona poterit explicari? En igitur, clarum est, qualem tibi Patrem prius fieri voluisti, talis esto nunc fratribus tuis, et habebis laudem ex Deo et hominibus bonæ voluntatis. »

14. Cumque autem hæc et alia moneret, præcepit ministris ut refectioem dignius propter hospites more solito præpararent, ipse vero laudes Deo interea referendas ad ecclesiam repedabat. Postea quoque abbatem cum suo comitatu honorifice suscepit in domum, et mensa reposita, cum gratiarum actione sumpserunt pariter cibum. Lectio plane legebatur ad mensam secundum dispositionem sacerdotis: qua nimirum finita, orta est inter eos collocutio spiritalis, ut cibo scilicet corporali cibus subveniret spiritalis; et utilitas ecclesiarum Dei multifaria narratione disputabatur apud eos. Erat enim uterque lætus in Deo. Gaudebat quidem speculator (*archiepiscopus*) quod Christum suscipere meruisset in hospite: Pater vero lætabatur quod in ministro Christi vera Christi susceptio claruisset.

15. Postquam vero se diversis utilitatibus mutuo roborassent, petita licentia Pater Eigil a pontifice benedictus, profectus est Fuldam: quo nimirum veniente obviam ei fuerunt monachi sui, qui cum honore condigno suscipientes, ad orationem duxerunt. Expleta namque oratione in oratorio prostrati solo salutaverunt abbatem: quibus clementer et humiliter resalutatis, osculabatur eos pacifice, cantans pariter cum illis more Patrum canticum David hoc

mero 20 libelli supplicis, quem Fuldenses monachi Carolo Magno porrexerunt, quem integrum postea videbimus.

* Abbatibus benedictio seu ordinatio sacratiove per episcopum antiqua. Ejus enim mentio sit in nonnullis Gregorii Magni epistolis, nimirum lib. vii, epist. 18, indictionis primæ, et 94, indictionis secundæ; et in Regula Magistri cap. 93, item in libris primo et secundo Bedæ de Historia monasterii sui, in concilio Becanceldensi sub finem sæculi septimi, et Celichitensi, cap. 8, sub initium noni

A modo: *Ecce quam bonum et jucundum habitare fratres in unum.* Et facta est lætitia magna in ecclesia ibidem in nomine Domini congregata.

16. Non multo igitur post hæc temporis intervallo cœpit hic venerabilis vir magno Dei cultus amore ecclesiæ mundare loca; pavimenta refundi constituit; altaria nihilominus locis congruis fieri demandavit, in summo lapidibus cooperta politis. In eadem vero ecclesia duas cryptas magnifico opere collocavit; unam, quæ respicit solis ortum; alteram, quæ solis occasum intendit.

17. Cumque hæc et alia multa diversarum specierum ornamenta in templo Dei collocasset, accepto fratri n consilio, misit epistolam ad Heistolfum archiepiscopum, ut dignaretur venire ad dedicandam ecclesiam in laudem Dei omnipotentis constructam: quatenus per hæc piæ operationis officia, utrisque a Deo merces maneret in futuro, ac benigna memoria sanctæ orationis apud homines frequentaretur in mundo. Venit igitur archiepiscopus juxta petitionem abbatibus tempore sibi conducto. Venerunt nihilominus alii quamplurimi episcopi, abbates, presbyteri, comites, ab abbate monasterii honorifice invitati. Insuper etiam fama vocante, vulgus ordinis inferioris ad templi hujus dedicationem, e diverso veniens confluit in unum^b. Interea quoque venerat alma dies dedicationis illustrata solis perpetui luce corusca. Processit pontifex cum omni ornatu ecclesiæ, et dedicavit templum in monasterio Fuldæ constructum in honorem sancti Salvatoris, Dei videlicet et Domini nostri Jesu Christi: et translatum est corpus martyris Christi Bonifacii in locum quem præparaverat ei Pater Eigil, una cum fratribus suis, sicut in sequenti libro manifestissime continetur (*Cap. 17*). In dedicatione vero templi, populus Dei decantabat Deo laudem, et in ore eorum dulcis resonabat sonus. Et erat jucunditas magna in ecclesia Dei in ejus nomine congregata.

18. Cumque igitur opus Dei perficeretur, præsol invitabatur ad mensam, ut refectus cibo spiritali, propter infirmitatem corporis reficeretur et carnali. Erat enim ibi ad mensam recitata lectio legis Dei, et interdum intermista quæstio lectionis: qua sane perfecta, oriebatur inter eos, sicut erant graves animoque insignes, confabulatio spiritalis; et diversæ utilitates ecclesiarum Dei multipliciter apud eos agebantur. Post refectioem vero surgentes a mensa dixerunt versum: atque hinc vespertinis laudibus celebratis, et completorio finito, somno capti quieverunt.

apud Spelmannum; denique etiam in Ordine Romano.

^b Id factum anno 819, teste Rabano in carmine ad Heistulfum, præfixo libris de Institutione clericorum, quos ei dedicavit, et quidem Kalendis Novembris dedicatio hæc facta dicitur in ejusdem Rabani Martyrologio. Diem et annum signavit etiam Rabanus in denotatione (ut vocat) ejus rei apud Browerum, in lib. ii Antiquitatum Fuldensium, cap. 3.

19. Altera quoque die, duas ecclesie cryptas A Humbertus chorepiscopus a jussu archiepiscopi sui Heistolfi consecravit, atque omne opus ipsius diei, divina sibi auctoritate commissa, cum summa reverentia timoris Dei reverenter explevit. Cujus nimirum dedicationis diem, tempus, numerum, et annum, simul etiam et sanctorum nomina, quorum reliquae ibidem plantatae sunt, disciplinabiliter literis inserendo Rabanus magister b memoriae commendavit. Haec igitur sancta et sakutifera solemnitate peracta, reversus est pontifex et omnis populus gaudens in tabernacula sua.

20. Pater namque monasterii dehinc sedulus, ad discens communis vitae gaudia, cum consilio et fratrum consensu ecclesiam c parvam aedificavit rotundam, ubi defuncta corpora fratrum sepulturae B tradita requiescunt, quam coemeterium vocant, quod Graece dicitur κοιμητήριον, Latine vero dormitorium interpretatur. Cujus etiam aedificii structura subter terram, ubi pervium circuit autrum, ab una columna lapidea in medio posita, arcubus hinc et inde in eandem compaginatis, valenter exurgit: supra vero octonis subrigitur columnis, atque in summitate operis lapide concluditur uno. Hoc siquidem aedificium Pater iste venerandus ac supra commemoratus magister cum sociis, nescio quid magni fingentes, divino magisterio docti, quod tamen ipse, salva fide, Christi et Ecclesiae puto praesignari posse figuram. Paulus namque apostolus, qui et ipse vas electionis a Domino appellatur, de Ecclesia Christi ex lapidibus vivis, hoc est sanctis hominibus compaginata, quod sit habitaculum Dei, suis auditoribus manifeste pronuntians, ait: *Templum enim Dei sanctum est quod estis vos (I Cor. III)*. Cujus tecturae princeps et conditor est Christus Jesus, fundamentum scilicet columnaque manens semper immobilis perpetuae majestatis virtute: in quo omnis aedificatio constructa crescit in templum sanctum in Domino. Quid vero significet hoc quod in summo uno lapide istius aedificii perfectio consummatur, idem doctor insinuat, qui nos intenta mente docet orare, ut ille, qui cepit in nobis opus bonum, perficiat usque in diem Christi Jesu (*Philipp. I*), quatenus cuncta operatio nostra a Deo semper incipiat, et per eum cepta finiatur. Octo igitur columnae in hoc templo Domini stantes octo beatitudinibus, quas ipse Dominus in Evangelio comprehendit, conve-

nienter coaptantur: ut quique quater bina haec dicta Jesu complentes, in hac ecclesia Christi sustentacula mereantur haberi. Circulus vero ecclesiae, qui nullo fine terminatur, interius habens compendia vitae, id est divina sacramenta, regnum perpetuae majestatis et spem vitae aeternae ac praemia mansura. quibus justis merito coronantur in aevum, non incongrue significare videtur.

21. Hoc igitur templum quod iste vir venerandus cum magno pietatis amore construxit, Heistolfus Moguntiacensis Ecclesiae praesul, Turingea rura transiens, dedicavit in honorem Domini nostri Jesu Christi et sancti Michaelis archangeli Christi, et reliquorum: cujus dedicationis nihilominus diem, numerum, tempus, et annum, pariterque sanctorum nomina, quorum reliquae ibidem conditae sunt, idem magister qui supra, versibus, et prosa d eleganter expressit, sicut sequens volumen diligenter legentibus satis evidenter ostendit.

22. Postquam vero haec quae ad cultum divini operis pertinebant hoc modo peragebantur, hic idem venerandus vir, licet jam senio morboque tricatus lassasset, tamen claustrum monasterii ex novo construere cogitavit. Vocantur ad consilium fratres. Quaesitum est in quo loco aedificatio claustrum congruentius potuisset aptari: quidam dederunt consilium, contra partem meridianam basilicae, juxta morem prioris; quidam autem, Romano more e, contra plagam occidentalem satius poni confirmant, propter vicinitatem martyris, qui in ea basilica parte quiescit: quorum consilio assensum praebuere priores; concordabat nihilominus et reliqua pars fratrum. Quibus vero ita in unum coadunatis, tendebatur statim mensura laboris, effossaque terra, operis magistri consequenter fundamenta ponebant. Erat enim in hoc opere, et non solum in hoc, verum etiam in omnibus utilitatibus monasterii par cura, voluntas, ac studium fratribus et abbati. Audiebat enim libenter consilium fratrum, et eorum collocationibus saepissime fruebatur. Sciebat enim scriptum: *Omnia fac cum consilio (Prov. XIII)*. Atque ideo non se sublimiorem, nec prudentiorem caeteris aestimabat, neque etiam inani tumore tractabat se consolatione [*Forte consultatione*] alterius non egere. Attamen si quandoque minus prudens in aliquibus errabat, hoc magis aliorum minus

a Malim coepiscopus; nam hoc loco intelligendus videtur Humbertus Wirtzburgensis episcopus, Moguntini archiepiscopi suffraganeus, qui rogante Rabano reliquias martyrum transtulit in monasterio Holzkircha, teste Rabano in epigrammate 63. Humberto episcopo Rabanus scripsit epistolam hoc argumento, *in quota generatione licitum sit connubium inter consanguineos*.

b Exstant hi versus inter poemata Rabani, uti et alii de benedictione coemeterii, de quo infra.

c Oratorium Sancti Joannis in coemeterio fratrum itidem construi jussit Benedictus abbas Anianensis. Et hic mos ordinis nostri erat, ut peculiare coemeterium haberetur cum sacello extra claustrum.

d Utrumque refert Browerus in lib. II, cap. 5, in prosa: «Anno incarnationis Dominicae 822, indictione 15, dedicatum est hoc coemeterium ab Heistolfo archiepiscopo Moguntiacensis Ecclesiae mense Jan. xviii Kl. Febr. in honorem sancti Michaelis archangeli et sancti Joannis evangelistae, sancti Abuudi martyris, et sancti Amandi confessoris, et aliorum plurimorum sanctorum martyrum atque confessorum Christi.» Renovato oratorio facta est alia dedicatio a Foleramo Mindensi episcopo anno 1092, iv Non. Decembris, rogante Ruthardo abbate.

e Nota morem antiquum Italorum obvertendi claustra ad occidentem.

prudenter introductione quam propria inventionem A
concepit.

23. Diligebat ergo fratres suos, sicut sancta Regula docet (*Reg. S. Bened.*, cap. 2), et maxime illos quos in Dei servitio atque divina lectione studiosos esse cognovit. Inter quos sane me ipsum, quamvis indignum et ultimum servorum Dei servum, tamen pio Patris affectu in suam familiaritatem et gaudium introire concessit. Disputationem ^a quoque scripius cum Rabano magistro, qui ei erat speciali familiaritate connexus, excepit. Et frequenter in disputando, ad hoc solummodo nos cum ipso in ejus presentia concitavit, ut secundum sententiam Salomonis, audiens sapiens, sapientior efficeretur (*Prov.* 1). Omni quoque industria et sagacitate laborabat ut gregem sibi commissum, divina opitulante gratia, in Dei servitio custodiret. Nullum zeli vel livoris dolo persequeretur, nec quemquam prava suspicione fatigabat, neque perpetuo exterminabat odio. Fuit quippe in diebus ejus fratribus pax, cor unum et anima una in Deo; nec erat qui perturbaret monasterium in tam delectabili concordia roboratum. Obedientiae bonum non solum abbati, sed et sibi invicem cum summa reverentia exhibere gaudebant, scientes se per hanc obedientiae viam ituros ad Deum. Adeo enim hic venerabilis vir sospes et alacer in hoc suscepto regimine usque ad finem vitae suae perdurabat, ut nunquam illi congregatio, nec ille congregationi monachorum ullam molestiam perturbationis videretur inferre. Quod ideo mirum non est, quia, ut supra dictum est, erat eis cor unum et anima una in Deo.

24. Hic quoque, sicut semper facere consueverat, cum consilio et consensu fratrum suorum constituit atque decrevit ut fratres qui extra monasterium ministeria praevidere noscuntur, fratribus infra monasterium commanentibus per singulas anni septimanas, juxta ordinationem praepositi vel decanorum, in cibo et potu atque aliis quibuslibet commodis monasticae vitae congruentibus, super indictam sibi annonam, ad honestam consolationem, non coacti, sed ut eos sumptus permitteret, spontanea voluntate ^b servirent: ita tamen ut ipse primo ^c omnium hujus servitutis initium in die Natalis Domini ad exemplum caeteris cum gaudio suscepisset. Haec ideo fratribus sane extra manentibus commisit instituta, ut per haec charitatis officia mercedem consequerentur a Deo, et a praeepto Regulae, quae jubet ut

^a Sic certationem de rebus spiritalibus appellant nonnulli, ut alias observatum. Eodem sensu Candidus in praefatione hujus Vitae queritur quod sodalium suorum haberet neminem, cum quo in divina lectione disputando et legendo proficere posset.

^b Sanctus Benedictus cellerarium, infirmos et eos qui forte a majoris momenti negotiis occupantur, eximit a servitio mensae in Regula cap. 35.

^c Abbates abbatissasve, aut vicibus suis, aut aliquot sane anni diebus in coquina subditis suis ministras, docent nos Vitae sanctae Salabergae, et

fratres sibi invicem serviant, longe positi non discrepent.

25. Simili namque consilio atque devotione idem bonae voluntatis vir anniversariam Styrmes [*Leg. Stirmiss*] primi abbatis et fundatoris monasterii Fuldæ, et memoriam omnium fratrum nostrorum de hac luce defunctorum in natale sancti Ignatii martyris Christi, qui paulo inferius ab hac anniversaria numeratus, propter intercessionem tanti patroni, in missarum celebratione, psalmodiis et oratione sancta celebrare ^d sancivit. Hujus rei siquidem constitutio dum cunctae congregationi perfecta esset, ac deinde si placeret interrogatum fuisset, respondebatur ab omnibus, Placet. Sed ne cui fortasse haec celebratio superstitiosa et cassa esse videatur, legat colloctiones sanctorum Patrum; et ibi reperiet hujus festivitatis ^e exemplum. Eadem vero die ob reverentiam tantae solemnitatis, secundum congruentiam monasticae vitae, ad victum fraternum cultius quid solito jucundiusque fieri demandavit. Lectionem quoque libri illius, quem de vita supradicti abbatis et origine monasterii nuperrime nominati, Christi gratia largiente, composuit, fratrilus ad mensam recitare praecipit: quatenus in eadem mirabilia divinae operationis audientes, gratias divinae majestati referre studerent, et omnis jucunditas ipsius festivitatis in ejus laudem resonaret.

26. Inter alia vero pietatis opera, hoc misericordiae bonum probabiliter egisse laudatur, quod antecessorem suum, quem quondam cum sociis quasi persecutorem fugiendo vitabat, cum esset causa illius inquietudinis ab imperatore in exilium missus, una cum fratrum suorum petitione de exilio liberavit. Quorum fidem atque misericordiam adeo mirabatur Augustus, ut diceret eos, juxta praeeptum Veritatis, pro persecutoribus suis veraciter exorasse. Hinc igitur, frater Modeste, secundum Apostoli commonitionem, humilissimi sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore tribulationis; omnem sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis. Sobrii estote et vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quaerens quem devoret, cujus nequissimae voluntati vos resistere concedat auxilium Dei, sine quo nihil potest humana fragilitas boni. Non enim lectori supradictae inquietudinis tam crebra mentio calumnia videatur, dum Petro principi apostolorum nihil obesse dignoscitur culpa trinae

aliorum; et Regula sancti Ferreoli, qui ter in anno illi fieri praecipit cap. 38; uti et Rituale Beccense ms. Denique abbas et cellerarius Cluniaci *coquinam in natali Domini procurabant*, teste Udalrico in Consuetudinum Cluniacensium lib. 1, cap. 46.

^d Anniversarium Sturmi abbatis et conditorum monasterii jam ante Eigilis regimen colebatur, ut patet ex libelli supplicis exordio. Sed Eigil abbas illud decreto suo restituit, et solemnius celebrari jussit, nempe xvi Kal. Jan.

^e Nempe in collat. xix, cap. 1.

negationis sæpius in Ecclesia recitata, quam divina visitatione compunctus, amarissimis lacrymis abolevit. Quod ideo illi evenire non dubium est, ut sciret se confidentiam non habere in homine, sed in eo de quo Psalmista dicebat: *Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus*; et ut in sua disceret culpa qualiter postmodum in regimine positus, aliis misereri debuisset. Paulus quoque apostolus in membris Christi, Christi exstitit persecutor: et qui quondam fuerat magister erroris, divina voce correptus, factus est discipulus veritatis. Lot igitur uxor, cum incendia fugeret Sodomorum, versa est in statum salis, ad condimentum scilicet fidelium, quia punitio rei eruditio est justi. Sed et arbori siquidem infructuosæ plerumque stercora circumfusa prodesse noscuntur; hoc homini videlicet circa mandata Dei negligenter agenti commemoratio peccatorum suorum ad æternam plerumque proficit sanitatem: dum per hoc divina miseratione compunctus reviviscit, et producit ex se bonorum operum fructus, in odorem suavissimum Domino Deo. Hæc namque ideo testimonia divinæ lectionis in hoc libro, frater Modeste, notavi, ut non sit spes sibi quisque, sed ponat in Deo spem suam; et qui se existimat stare, videat ne cadat: et qui lapsus per superbiam cadit, divinæ lectione correptus studeat cum Dei auxilio resurgere per humilitatem; et ut omnis peccator in Ecclesia constitutus, cum fide recta per humilem confessionem veramque penitentiam a Deo veniam speret.

27. Cum autem, ut supra commemoravi, ædificium claustrum jam ex parte in altum crescendo profecisset, idem venerabilis Pater correptus morbo cepit acriter infirmari. Qui, cum dehinc mortis sææ tempus cerneret imminere, rogabat se orationis gratia ducere in cœmeterium cuius supra fecimus mentionem. Postea namque accepto sarculo designavit locum sepulcri ipsius in orientali parte cœmeterii; et ut valuit, pro infirmitate ipse primus terram percutiens fodit. Sarcophagum vero in locum

* Annum 822 signant Annales Fuldenses his verbis: « Eigil abbas Fuldensis cœnobii defunctus Ralananum successorem accepit. » Dies hæcenus ignoratus. In libro II Traditionum Fuldensium, pag. 527 et 528, legitur traditio quædam Eigili abbati facta « vi Non. Augusti, anno 9 regnante Ludovico imperatore; » et pag. 532 et 533 invenio donationem

monumenti aptavit, in quo se post obitum ejus condere humili supplicatione poposcit. Inde igitur cum esset reductus in domum, decessit desperatus in lectum, et cognovit quia moriturus est. Quod eum audissent fratres, venerunt visitare eum, atque pro exitu animæ illius preces fundere Deo; quibus conspectis, gratulabatur in adventu eorum, et in oratione ipsorum delectabatur anima ejus.

28. Interea namque rogabatur a fratribus quo purior de hoc mundo migrasset, quamvis occulta, confessione et digna pœnitentia purgaretur: ut si quem læderet, veniam postularet; vel si a quoquam læsus fuisset, simpliciter remissionis indulgentiam daret. Communionem itaque fratrum libenter audiens, ait: Si quem, inquit, læsi, humili supplicatione veniam rogo; et si a quoquam læsus fuisssem, dimittat illi dicitur [*Leg. Deus*]; et ego veraciter illi ex intimo corde dimitto. Cumque enim hæc verba jam moriturus explessset, commendabat se Deo et precibus fratrum suorum, atque in lectum corpore congregato spiritum exhalavit. Quo viso perterriti fratres et jam tunc in angustia positi, Patris interitum suspirabant, scientes qualem habuerant Patrem, et nescientes qualem accepturi fuissent. Nemo enim, frater Modeste, cognoscere potest, nisi ille solus qui hoc experimento cognovit, qualis plerumque filiis miseria est, quod eis legitimus Pater aufertur, et vitricius [*Leg. vitricus*] consequenter inferitur: propria mater occumbit, et novæ succedit. Quod aperte manifestabant illæ duæ mulieres circa infantem vivum litigantes in judicio Salomonis regis Hierusalem. Fratres vero post hæc secundum consuetudinem Patrum tulerunt corpus chari senioris, et cantantes atque orantes in ecclesiam deferebant: et ibi oratione completa levaverunt corpus ejus, et sepelierunt in sepulcro quod ipse sibi paraverat vivens, fidem habens resurgendi in die adventus Domini nostri Jesu Christi, cui gloria et potestas in æternum. Amen.

Rabano abbati factam « anno Dominicæ incarnationis 822, indict. 15, regni Ludovici anno 9, mense Octobri, die v Kal. Novembris. » Ex quibus colligo Eigilis diem obitus incidisse in illud tempus quod effluxit a die vi Non. Augusti, quo prior traditio eidem facta est, in v Kal. Novembris, quo alia Rabano successoris facta.

VITA METRICA

Auctore eodem CANDIDO monacho.

PRÆFATIO.

CANDIDUS fratri suo MODESTO.

Hoc carmen cecinit Candidus ecce
Fratri quippe suo sponte Modesto,
Lecti commemorans inclita facta

Patris hic, abitum [transitum] hincque venustum,
Quapropter rogat hic quoque glebo [arator]
Promptosque et resides quosque legentes,
Formicæ ut tenuem farris acervum
Hujus non temere dente peroso